

Deus creet causas secundas in se quidem bonas, diversis tamen viribus instructas, habes explicatam existentiam omnium malorum physicorum utriusque generis, in præcedenti argumento declarati. Mala vero moralia sufficienter declarantur ex libero arbitrio creaturarum rationalium, quæ cum possint et bene et male uti sua facultate electiva, malunt desectere a regula morum peccando. Stat ergo præmissa minor.

Probatur Major quoad primam partem: *In primis non repugnat, Deum creare causas productrices mali physici.* Nam si non repugnat, Deum, immediate ac per se mala hujusmodi inferre, ut modo probavimus, minus repugnabit, ut creet causas alias, quæ gignere valeant illa. Deinde possibles sunt creaturæ corruptibiles cum suis viribus activis et passivis, de facto enim existunt. Creaturis vero hujusmodi bonum est ita existere secundum propriam cujusque naturam. Ergo et produci. Ergo nec potest repugnare Deo summe bono illas sic producere, quandoquidem magnum illis beneficium confert, dando existentiam et consentaneis ad agendum virtutes. A qui nec repugnat, ut Deus non impediatur effectus naturales mutæ activitatis causarum creaturarum; tum quia mala, quæ inde consequuntur, sunt per accidens, siquidem causæ illæ directe ac per se non intendunt nisi bonum, nempe introductionem propriæ formæ; tum quia quod aliquæ illarum causarum in conflictu activitatis contrariæ pereant, vel male afficiantur, est consentaneum naturæ illarum; tum denique quia sicut Deus potuisset nullam causam corruptioni et malo obnoxiam creare, potuit etiam illas producere temporaliter duntaxat duraturas, donec nimirum per contrarias causas fortiores destruerentur, nam majus omnino est beneficium per aliquod tempus, quam nunquam existentiam sortiri. Ergo non repugnat Deum creare causas mali physici productrices. Tertio non repugnat Deum absque ullius injuria id efficere, unde longe majus bonum sequatur. Atqui producendo causas creatas cum suis propriis viribus diversis et contrariis, ex quarum actione consequantur physica mala, Deus longe majus bonum elicit, quam si nullas hujusmodi causas crearet, nec ulli facit injuriam. Sane in primis quod nulli facit injuriam sic agendo, constat ex modo dictis, quia nulli rei quidpiam debet, sed libere unamquamque creat, et conservat, nec tenetur ulli

largiri plus, quam illius natura postulet. Quod vero multo majus bonum eliciat, probatur, tum quia majus bonum est magisque divinam commendat gloriam et bonitatem, quod res creatæ multipliciter agant secundum naturales virtutes, unde novæ formæ educantur, prioribus pereuntibus, quam si otio tabescant omnia; tum quia non aliter conservari possunt in esse præstantiora naturæ entia, siquidem nec homo nec animalia nec plantæ vivere queunt nisi nutritione, quæ peragitur multiplici actione, per quam pereant, necesse est, inferiora corpora ad alendum organismum superiorum; itemque corpora nova mixta existere nequeunt nisi ope combinationum vel chemicarum compositionum, in quibus pereunt elementa; tum quia ipsa mala physica summopere juvant hominem ad exercitationem virtutis, unde serviunt ordini morali, acquirunt diligentiam ejus, docent naturas et proprietates diversorum corporum aperiendo viam novaque augmenta jugiter afferendo scientiarum studio; tum denique quia mirabilis ordo et perfectio mundanæ machinæ ac legum naturalium constantia perpetuam postulat actionum passionumque vicissitudinem, quæ si cessaret, periret quoque magna ex parte pulchritudo mundi.

Probatur Major quoad alteram partem: *Nec repugnat, ut Deus creet causas liberas, quæ moraliter deficere valeant,* primo quia entia libera bona sunt et longe non liberis præstantiora, utpote spiritualia et intelligentia; deinde, quia quamvis ratione libertatis capacia sint mali moralis, at capacia sunt etiam boni præstantissimi, quale est morale ac super-naturale, situm in actibus salutaribus, unde ex creatione liberi entis majora bona consequi possunt (1); tertio quia

(1) Vide S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 3, cap. 73, ubi hæc inter alia leguntur: *Providentia est multiplicativa bonorum in rebus gubernatis, illud ergo, per quod multa bona subtraherentur a rebus, non pertinet ad providentiam, si autem libertas voluntatis tolleretur, multa bona subtraherentur; tolleretur enim laus virtutis humanæ, quæ nulla, est si homo libere non agit; tolleretur etiam justitia præstantis et penitentis, si non libere homo ageret bonum et malum; cessaret etiam circumspectio in consiliis, quæ de his, quæ in necessitate aguntur, frustra tractarentur. Esset igitur contra providentiæ rationem, si subtraheretur voluntatis libertas.*

mala moralia vel peccata committuntur a causis liberis, non præcisè quod libertate potiuntur, sed quod libertate velint abuti, cum in singulis momentis, in quibus deficiunt, possint bene operari, habeantque in promptu auxilia Dei ad culpam cavendam, a qua etiam ipsius Dei hortatu, præcepto minisque deterrentur. Quare culpa, quæ ab huiusmodi causis liberis admittitur, nullatenus earum Conditori potest imputari, sed ipsis solis. Denique

Probatur Major quoad tertiam partem: *Deus non tenetur peccata causarum liberarum impedire, sed potest permittere.* Nullum enim est attributum vel perfectio, quæ exigat, ut Deus causæ liberæ relinquat exercitium aut usum potestatis suæ solum ad bene operandum. *Non iustitia*, quia Deus nihil debet creaturæ, nec tenetur aliter cum illa agere, quam natura ejus postulat. Si ergo bonum est causam liberam producere, non tenetur Deus illam libertate in actu secundo privare, sed potest ei libertatis usum permittere. *Non bonitas*, quia bonitas divina non amplius exigit, nisi ut causa libera sufficientibus viribus et præsiidiis instructa sit, ut bene agere possit, utendo libertate solum in bonum, ex quo non sequitur, quod debeat præterea potestas ad malum penitus ligari. *Non sanctitas*, quia si Deus præbeat sufficientia præsidia ad vitandum malum, si insuper detestetur illud, ab eoque præceptis atque efficacissimis minis deterreat, peccatum non Deo, sed soli causæ liberæ imputandum est. *Non omnipotentia*, quia Deus non tenetur facere omnia quæcumque potest absolute loquendo, multoque minus si adsint rationes congruentissimæ, ut non faciat. *Non demum sapientiæ*, nam sapientiæ divinæ proprium est omnibus causis fines suos præstitueri ac media proportionata ad illos assequendos largiri, ac demum ultimum totius creationis finem in gradu ab ipso intento tandem obtinere, eliciendo ex ipsis malis potentiora bona: quæ omnia cumulatissime disponit Deus in causis liberis, nam finis supremus totius creationis est gloria divina, ad quam quælibet creatura debet adspirare pro naturæ suæ modo, ideoque libera entia libere; quod ut faciant, Deus his non solum dedit vires físicas et auxilia convenientia, sed omnia præterea præsidia moralia legum, consiliorum, minarum, exemplorum, etc., per quæ qui bene operari velint,

Deum glorificent in hac vita exercitatione virtutum, in qua et poenitentia peccatorum sæpissime, semper vero misericordia divina relucet; ac postea in altera vita consummatur opus glorificationis Dei per intimam cum illo conjunctionem in æterna beatitudine, quæ perfectissimam importat cognitionem atque amorem essentiæ divinæ. Qui vero nolint bene operari, nec libere glorificare Deum in hac vita, glorificare tenebuntur in inferis manifestando et experiendo in seipsis majestatem infinite justitiæ ac sanctitatis divinæ (1). Ergo nec mali moralis existentia requirit primi alicujus principii mali existentiam.

Dices. Deus si potest, debet impedire mala moralia. Atqui potest. Ergo debet. **Probatur. Major:** α) quia cum finis omnium operum divinorum ad extra sit gloria Dei, debet ipse providere, ne illa imminuatur, per peccatum vero multum imminuitur gloria Dei in mundo. β) Quivis homo peccatam ageret, si cum posset impedire peccata, non vellet impedire, sed tantum permetteret, ut fiant. Ergo idem dicendum est de Deo.

Respondet neg. Major. Ad cujus probationem α) *dist.* primam partem asserti. Finis omnium operum divinorum ad extra est gloria Dei obtinenda in perfectissimo gradu possibili, *neg.*; in gradu, qui Deo ipsi pro sua infinita sapientia placuerit, *conc.* Postremam quoque partem probationis *dist.*: per peccatum imminuitur gloria Dei, ita ut sæpe peccatum sit occasio longe majoris gloriæ, *conc.*; aliter, *subdisting.*: per peccatum iramminuitur gloria Dei, ita ut obtineatur minor gradus gloriæ, quam a Deo intentus, *neg.*; ita ut semper obtineatur gradus gloriæ ab ipso Deo libere præfixus, *conc.*

Ad probationem. β) *transeat* antecedens, *neg. conseq.* Verum quidem est, quod in *Cosmologia* demonstravimus, finem operum divinorum ad extra esse gloriam Dei extrinsecam (2); sed non est minus verum, Deum esse dominum absolutum gloriæ suæ *extrinsecæ*, quia non tenetur ad optimum (3). Et sicut libere potuit renuntiare omni *extrinsecæ* gloriæ suæ, non

(1) Cfr. *Cosmolog.* num. 91, pag. 317 seqq.; num. 94, pag. 329 seqq.; num. 96, pag. 335 seqq.

(2) *Cosmolog.* loc. nup. cit.

(3) *Cosmolog.* num. 28, pag. 71 seqq.

creando mundum; ita libere potuit eligere gradum gloriæ, permittendo hunc vel alium numerum peccatorum, vel nulla, et approbando hæc vel illa opera bona, hunc vel alium prædestinatorum ac reproborum numerum secundum prævisa eorum merita comparata per misericordiam divinam ex auxiliis gratiæ voluntatisque propriæ cooperatione, vel peccata commissa ex libera determinatione rebellis creature. Ergo quod peccatum imminuat de gloria divina, non est ratio sufficiens, ut Deus illud nequeat permittere. Accedit, quod, ut legimus in annalibus ecclesiasticis, peccata sepe numero fuere occasio ingentis gloriæ divinæ: sic in persecutionibus atque iniquis vexationibus, quas passi sunt christiani, sole meridiano clarius refulserunt gloriosa certamina victoriæque martyrum et heroiæ virtutes confessorum; nec raro ante actæ vitæ criminis multis stupendæ penitentiae sensa ingresserunt animo, viamque straverunt ad altissimum perfectionis gradum conscendendi. Verum nihil valeant cætera, sola Verbi divini Incarnatio et Redemptio, quam Fide divina certissime credimus, cuique occasionem attulit peccatum, majus bonum est, multoque majorem Deo gloriam attulit, quam detrudere queant omnia possibilis hominum peccata. Quapropter divinitus edocta canit Ecclesia: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem.*

Quod vero homo perperam ageret, non vitando, quantum in se est, peccata contra Deum, nihil est; primo, quia quamvis debeat quivis homo sua propria peccata cavere, non tamen semper et universaliter aliena, præsertim si sit provisor et rector communitatis; quandoquidem fieri potest, ut conatus impediendi aliorum peccata sit interdum injurius, inutilis et perniciosus, quia nimirum non est omnino possibile illa vitare, vel non sine injuria vel etiam sine majoribus incommodis ac peccatis. Quapropter *transmissi* antecedens alterius probationis β). Verum quidquid de hoc sit, paritas nulla intercedit inter Deum et homines, quia Deus est dominus gloriæ suæ extrinsecæ, homo vero non, ideoque non potest mensurare ex sua libera voluntate gradum gloriæ Deo tribuendæ. Unde etiamsi homo semper et ubique teneretur cavere immutationem gloriæ divinæ per peccata, non sequitur, quod Deus quoque teneatur.

115. **Objicies 1.º** Docente Christo Domino, *non potest arbor bona malos fructus facere* (1). Ergo impossibile est, ut mala a bona causa procedant, ideoque malorum omnium primum aliquod principium malum agnoscendum est.—**Respondeo, dist. antec.** Arbor bona, id est voluntas recta, prout interpretatur S. Augustinus (2), non potest malos fructus facere, *conc.*; causa generatim in se bona, *neg.*, ut abunde patet ex dictis.

Objectio-
solutæ.

Instabis. Contrariorum eadem est ratio. Atqui bonum et malum sunt contraria. Ergo sicut bonum non est nisi a bono, ita nec malum nisi a malo. Præterea unum contrariorum non potest causare alterum. Ergo nec bonum potest producere malum.

Respondeo, ad 1.um disting. Contrariorum eadem est ratio, nempe scientia, quatenus ad eandem scientiam pertinet eorum tractatio, *conc.*; quatenus eadem prædicata utriusque conveniant, *neg.*

Et *contradistincta* Minore, *nego* conseq. Malum purum et absolutum non datur, sed malum necessario est in bono tamquam in subjecto, nec produci potest, nisi per virtutem aliquam realis actio vel effectus causetur. Cum ergo et actio et virtus, per quam aliquid efficitur, ac subjectum illius sit necessario entitas aliqua physica, ideoque bonum quoddam, impossibile est, ut malum producatur nisi a bono.

Ad 2.um etiam disting. antec. unum contrariorum non potest causare alterum per se, *conc.*; per accidens, *nego*. Resque satis declarata est in probationibus, quantum attinet modum, quo malum a bono produci potest (3).

Objic. 2.^a Effectus necessario præ se fert similitudinem causæ, quia omne agens agit sibi simile. Sed malus effectus non præ se fert similitudinem boni. Ergo... Et confirmatur, quia effectus præexistit in causa; malum autem non potest præexistere in bono, secus enim bonum foret malum.

(1) *Matth.* cap. 7, vers. 18.

(2) *Contr. Julian.* lib. 1, cap. 9 circa fin.

(3) *Cfr. S. Thom.* 1^a p. quest. 49, art. 1, ad 2.^{am}; *de malo*, quest. 1, art. 3, ad 4.^{am}.

Respondeo, dist. Major. Effectus per se intentus a causa, *conc.*; effectus per accidens consequens, *neg.* Et ad confirmationem similis esto responsio. Effectus non semper est in causa formaliter, sed potest etiam virtualiter. Virtualiter autem potest esse malum in bono sive propter robustam hujus virtutem, quæ dum agit ad introducendam suam formam ac similitudinem in subjecto, privat illud præcedenti forma, sive etiam propter debilitatem atque imperfectionem virtutis, unde defectuosa existit operatio, quemadmodum jam declaratum est.

Objic. 3.º Sicut in rebus invenitur bonum et melius, ita etiam invenitur malum et pejus. Sed bonum et melius dicuntur per ordinem ad unum summum bonum, Ergo et malum et pejus dici debent per ordinem ad summum aliquid malum, quod proinde existit.

Respondeo, neg. consequ., quia est disparitas inter bonum et malum; bonum enim est tale propter perfectionem et formam positivam, malum vero propter privationem perfectionis debitæ (1). Jam formæ ac privationes magis intenduntur opposito modo, nempe formæ per accessum ad summum privationes vero per recessum a forma positiva, cujus carentiam important. Ergo quamvis bonum dicatur majus per majorem accessum ad summum aliquid bonum, malum non dicitur majus per accessum ad bonum, sed per majorem a bono recessum (2). Adde, quod repugnat in terminis summum malum, ut jam diximus in probationibus, summum autem bonum necessario existit, nedum repugnet.

Objic. 4.º «Omne, quod est per participationem, reducitur ad illud, quod est per essentiam. Sed res, quæ sunt malæ apud nos, non sunt malæ per essentiam, sed per participationem. Ergo est invenire aliquid summum malum, quod est causa omnis mali».

Respondeo, dist. Major. Omne ens positivum, quod est per participationem, reducitur ad illud, quod est per essentiam, *conc.*; omne quod non est positivum, sed tantum privans perfectione debitæ, *neg.* Et concessa Minore, *neg. consequ.*

(1) Vide *Ontolog.* num. 147, pag. 437.

(2) Vide S. Thom., 1 p., quæst. 49, art. 3, ad 3.um

Nullum enim ens dicitur malum per participationem, sed per privationem participationis. Unde non oportet fieri reductionem ad aliquid, quod sit per essentiam malum (1). — Sed veniamus ad argumenta quæ Petrus Bayle proposuit in favorem dualismi (2).

Objic. 5.º Si solum daretur primum principium, explicari non posset, quomodo Deus infinite bonus et sanctus, cum potuerit hominem creare felicem, creaverit tot incommodis morborum, frigoris et caloris alisque ærumnis hujus miseræ vitæ obnoxium, quodque pejus est, concupiscentiæ stimulis ad peccata et omnis generis scelera propensissimum (3).

Respondeo, neg. assert. Mala enim, quæ homo patitur, vel sunt physica seu naturæ vel moralia. Et quod attinet physica mala, non repugnat, Deum summe bonum, iis obnoxium fecisse hominem, quia, ut constat ex probationibus, non est intrinsecè repugnans nec malus in se mundus constans corruptibilibus et incorruptibilibus entibus, quæ cum sint virtutibus contrariis prædita, invicem agendo causabunt naturaliter etiam morbos et incommoda diversi generis in organismo humano. Deus vero, quamvis sit summe bonus, non debuit vel alium ordinem causarum mundanarum eligere, vel hunc corrigere, ne homo quidpiam pati debeat, tum quia non tenetur ad optimum nec ad commodissimam homini vitam procurandam; tum quia de facto Deus hominem impassibilem atque immortalem fecit, postea vero iisdem alisque gratuitis donis ob peccatum originale, quo nascimur omnes infecti, justissime punivit; tum quia sæpe homines in hac vita peccant, ideoque etiam ob hoc solum mereri possunt, ut Deus in justam pœnam atque emendationem mala et incommoda temporalia non avertat (4); tum quia incommoda

(1) S. Thom. 1 p. quæst. 49, art. 3, ad 4.um, in quo articulo vide quasdam alias objectiones dissolutas. Cfr. etiam *Ontolog.* num. 173, pag. 500 seqq., ubi quædam alia argumenta solvuntur.

(2) Vide Bayle in suo Dictionario, artic. *Manichæus, Pauliciens, Origen, Maciones*.

(3) Hoc argumentum, non est a Petro Bayle inventum, quippe quod dudum sibi objecerat, solveratque S. Thomas, 1 p., quæst. 22, art. 2, argum. 3; *de verit.*, quæst. 5, art. 4, arg. 1.

(4) *Quomodo absurdum non fuerit*, inquit Theodoretus, *litteratorum quidem, qui ad len pœn fueros cecidit, et ferula ignavia torporem*

ejusmodi maximopere serviunt, ut avocent hominis animum ab amore terrenarum deliciarum, et ad cœlestia convertant (1); tum denique quia miserie hujus vite aptissime conveniunt loco palæstræ ac temporis certaminis, in quo debet homo exercitatione virtutum æternum gloriæ pondus in cœlis recipiendum promereri (2). Quare verissime scripsit S. Basilus, mala physica hujus mundi bona potius esse dicenda, utpote quæ ad nostram utilitatem irrogantur (3).

Mala vero moralia Deus nullatenus causat, quamvis sit creator hominis, quia illa non sequuntur necessario ex natura humana, sed ex libera electione voluntatis, ut jam explicatum reliquimus in probationibus. Concupiscentia denique ac propensio in malum, quamvis sequatur ex natura hominis, in primis vitari potuit ab eo, ac debuit secundum primam Dei creatis intentionem. Nam ut ex catholica doctrina novimus, homo immunis a concupiscentia ex gratioso dono conditus est, eamque felicitatem peccato amisit. Nunquam tamen concupiscentiæ fluctibus ita agitur, ut non habeat in promptu præsidia divini auxilii ad resistendum, quibus si libere uti nolit ad victoriam de periculosissimo hoste reportandam, id non Deo est imputandum, sed ipsi homini vitio vendendum.

Instabis cum eodem Baylio 1.º. Propensio hæc in malum est maximus periculosissimusque defectus, quo natura

excitati, loris firmam litterarum memoriam infigit, collaudare, et medico gratias agere, non modo cum cibum potumque laboranti præbet, verum etiam cum secat, urit, et morbo sese hostiliter opponit, ne ille auctus ulterius serpat, prohibens: Deum vero, qui longe uberiori sapientia, et diligentiori cura animarum salutis prospicit, et bonorum largitione flagrorumque metu virtutis elementa nos edocet, ac malitiae morbum radicatus evellit, solidamque animæ salutem operatur, blasphemis ac conviciis proscindere? (Sermon. 5 de provident., lin.). Cfr. Ambros. (Sermon. 9 in Psalm. 118 vers. 1.º), Tertull. (Contra Marcion. lib. 2, cap. 12 seqq.), Clem. Alexandr. (Pædagog., lib. 1, cap. 8), Origen. (In Hierem. homil. 9), S. Chrysost. (homil. 7, ad populum). Vide P. Theophil. Raynaud. (Theolog. natur., dist. 7, quæst. 3, art. 5, num. 159).

(1) Cfr. Theophil. Raynaud. loc. nup. cit., num. 160.

(2) Vide S. Thom., 1 p. quæst. 49, art. 1. Cfr. Theophil. Raynaud., Theolog. natur., dist. 7, quæst. 3, art. 5, num. 159.

(3) S. Basil., homil. Quod Deus non est auctor malorum.

humana determinata quodammodo videtur ad peccatum. 2.º Deinde libertas ipsa, quamvis in se ipsa sit magna perfectio, homini tamen illa abutenti cedit in majorem perniciem ac ruinam. Quare Deus, optimus et sanctissimus, non debuisset illam concedere homini, quem prævidebat abuserum ea fore cum tanto hujus damno et cum summo ipsius quoque Dei dedecore atque offensa. 3.º Vel certe debuisset, quoniam poterat, iis infirmum et fragilem hominem munire gratiæ præsidiiis, quibus de facto omnis in culpam lapsus caveretur, nam facultas peccandi est magnum naturæ vitium. 4.º Certe ea menti nostræ insidet summæ bonitatis opinio, ut capere nequeamus, quo pacto non avertat a præstantissima mundi visibilis natura omnia mala, potissimum moralia, æternaque in inferis supplicia, sotentibus præparata.

Respondeo ad 1.um *disting.* assertum. Propensio ad malum est periculosissimus defectus, naturalis tamen, ideoque de se non peccaminosus, nec necessario inducens peccatum, sed tantum ex libera voluntatis electione, cui præsto adsunt divinitus præparata præsidia ad cõbercendam vitiosam naturæ inclinationem, *conc.*; aliter, *neg.* Unde nullatenus dici potest Deus ad peccatum determinare, quamvis dederit naturam ex concupiscentiæ stimulis pronam ad malum, sed sola voluntas est causa determinans, quia cedere mavult illecebræ, quam obedire præcepto Dei, cumque ejus auxilio sese in officio continere.

Respondeo ad 2.um *distinguo* iterum assertum: libertas cedit in majorem ruinam et perniciem hominis ex sola ipsius culpa, *conc.*; ex culpa Dei, *neg.*, et *neg.* pariter conseq. Libertas est insigne donum, quo bene utens homo agat honeste, summamque promereatur felicitatem, quare ob prævisum malum ejusdem usum, qui homini soli imputandus est, quamvis exinde sequatur æterna perniciem, non tenetur Deus a donis suis conferendis abstinere. Dedecus vero consequens ex peccato atque æterna hominis damnatione nullatenus tangit Deum, tum quia illud cadit totum in ipsum hominem; tum quia Deus ad illud reparandum habet decretas pœnas inferorum, ut qui noluit libere infinitam bonitatem misericordiamque recte agendo confiteri, cogatur patiendo justissimam vindictam prædicare.

Respondeo ad 3.um, *negando* assertum. Deus enim non tenetur ad quidpiam concedendum, quod natura hominis et conditio non exposcit: liber est homo ita ut, positis omnibus ad agendum prærequisitis, *possit* vere agere, si vult, et *possit* etiam non agere. Deus ergo tenetur complere quicquid ad se pertinet, largiendo auxilia omnia prærequisita, ut homo *vere possit* resistere contrariis ad peccatum allicientibus, et agere honeste, ita ut si *de facto* non ita se gerat, non sit ex defectu eorum, quæ ex parte Dei requirebantur ad actum secundum honestum, sed ex eo solum, quod *non* homo suis viribus, quæ præsto aderant sufficientes, uti. Et sæpe etiam Deus, quæ sua est infinita benignitas, largitur non solum quæ *requiruntur*, et *sufficiunt*, ut homo *vere possit* honeste operari, sed longe etiam copiosiora, quibus prævidet illum *de facto* bene operaturum esse; id tamen non facit ex obligatione, verum ex mera liberalitate, in qua possunt infiniti gradus distingui. Cæterum facultas peccandi simul cum facultate cavendi peccatum et bene operandi, prout reperitur generatim in homine, non est proprie loquendo vitium naturæ, sed est ipsa hominis libertas, quam *præstantissimum naturæ bonum* dicit Sanctissimus Dominus noster Leo XIII (1), quamvis præstantius profecto Deus homini concessisset donum, si eam providisset boni malique potestatem, quæ *de facto* nunquam malum ageret.

Respondeo ad 4.um, *disting.* assertum. Et idea hujusmodi, quam de Deo fingunt multi, procedit ex philautia vel amore sui inordinataque suavioris vitæ cupiditate, *conc.*; procedit ex recta ratione, *nego*. Etenim inique agit homo exposcendo a Deo aliquid, quod Deus concedere non tenetur. Deus enim creavit hominem, et ad æternam beatitudinem destinavit, assequendam tamen, non vivendo prout homini *libuerit*, sed prout ex ipso rationis præscripto oportet, servando moralem ordinem, et obediendo divinæ legi: quod est procul dubio ingens beneficium nobis a Deo collatum. Ad hunc porro finem assequendum Deus tenetur quicquid *vere sufficit* homini concedere, quia secus homo sine culpa ex naturali impotentia fine suo frustraretur; verum nequit Deus

(1) In encyclic. *Libertas*.

injustitiæ argui, si quando ampliora præsidia, quam quæ *vere sufficiunt*, denegat, quia illa reapse *non requiruntur* absolute ut homo finem assequi valeat. Talis ergo est idea Dei, quam recta ratio dictat, nec unquam probabit Petrus Bayle talem illum esse, qualem vellent libertini, nempe entis, quod omnino *debeat* homini et in hac et in altera vita summam procurare beatitudinem, in hac videlicet sinendo illum omnibus frui commodis ac voluptatibus, vel certe ab omni ærumna et labore liberando in exercitatione virtutis, in altera vero absolutum ab omni noxa, æternis cumulando cælorum deliciis.

Objic. 6.º Deus non potest hominem condere, quem scit propensissimum esse ad peccandum, ac porro peccatum esse, quamvis posset ex ipso peccato permisso gloriam suam elicere. Ergo teneretur omnino malum morale impedire. Prob. anteced. α) quia indignum Deo summe bono est, gloriam suam quærere cum tanto creature rationalis detrimento, quale est ipsum peccatum et supplicium æternum. β) Eandem, immo longe majorem, gloriam obtineret Deus immunes servando cunctos homines ab omni peccato, atque æterna beatitudine remunerando. γ) Deus, hominem liberum condendo cum prævisione futuri de facto peccati, videtur auctor hujus reapse dicendus esse non minus, quam foret complex necis filii, pater qui dedisset illi ense cum prævisione, immo et cum sola probabilitate, mali usus, vel mater, quæ filiam ad choreas duceret, ex quibus vel suspicari potuisset filie seductionem.

Respondeo, *neg.* anteced. Probationem α) *distinguo*. Si Deus quæreret gloriam suam, permittendo peccatum tantquam medium assumptum ex intentione talis finis, *conc.*; si Deus, supposito quod futurum est ex culpa solius hominis peccatum, quod nullatenus vellet ipse, sed detestatur, et prohibet etiam sub interminatione gravissimæ pœnæ, atque ad vitandum sufficientissima media præbet, ordinat illud ad gloriam suam, hoc bonum ex malo pro sua infinita sapientia eliciendo, *neg.*

Ad probationem β) respondeo, transmisso antecedente, *negando* penitus conseq. Jam notavimus in probationibus, Deum saltem sæpe occasione peccatorum majora bona majoremque gloriam suam obtinuisse ostensione misericordi

suae. Verum nolo disputare, utro modo Deus majorem gloriam esset assecutus, impediendo ne penitus omne peccatum, an permittendo multa. Non enim Deus tenetur maximam semper gloriam in mundanis eventibus querere; sed liberrimus est in eligendo gradu gloriae, qui sibi pro infinita sua sapientia magis placuerit.

Ad probationem γ) *neg.* assertum et paritatem exemplorum. Hoc enim interest inter provisorum particularem et universalem, quod provisor particularis excludit defectum ab eo, quod ejus curae subditur, quantum potest, sed provisor universalis permittit aliquem defectum in aliquo particulari accidere, ne impediatur bonum totius. Unde corruptiones et defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem; sed tamen sunt de intentione naturae universalis, in quantum defectus unius cedit in bonum alterius, vel etiam totius universi. Nam corruptio unius est generatio alterius, per quam species conservatur. Cum igitur Deus sit universalis provisor totius entis, ad ipsius providentiam pertinet, ut permittat quosdam defectus esse in aliquibus particularibus rebus, ne impediatur bonum universi perfectum. Si enim omnia mala impedirentur, nulla bona deessent universo. Non enim esset vita leonis, si non esset occisio animalium; nec esset patientia martyrum, si non esset persecutio tyrannorum. Unde dicit Augustinus (Enchir. cap. 11): Deus omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens et bonus, ut bene faceret etiam de malo (1).

Objic. 7.º cum Epicuro. Deus aut vult tollere malum, et non potest; aut potest, et non vult; aut neque vult, neque potest; aut et vult, et potest. Si vult, et non potest, imbecillus est: quod in Deum non cadit. Si potest, et non vult, invidus: quod aequè alienum a Deo. Si neque vult, neque potest, invidus, et imbecillus est, ideoque neque Deus. Si vult, et potest, quod solum Deo convenit, unde ergo sunt mala? aut cur illa non tollit? (2).

Respondeo, *conc.*, et eligo alterum membrum, nempe Deus potest, sed non vult mala tollere, quin tamen exinde sequatur Deum invidum esse, quia nemo dici potest invidus

(1) S. Thom. 1 p. quaest. 22, art. 2, ad 2.um

(2) Apud Lactantium, *De ira Dei*, cap. 13.

ex eo solum, quod nolit facere id, ad quod nullatenus tenetur. Non teneri autem, abunde probatum est. Caeterum argumentum Epicuri, quo Bayle utitur, potest adversus eundem Baylium caeterosque dualistas in hunc modum urgeri, Principium summe bonum, Deus, aut potuit, et nolit, impedire, ne mala induceret principium summe malum, vel voluit quidem, sed non potuit. Si primum dicat, ipse Deus auctor esset malorum, quia teneretur prorsus illa, secundum doctrinam istius calumniatoris, impedire; si autem secundum eligat, Deus non esset omnipotens (1).

Objic. 8.º Si unum est principium primum omnium, debet illud concurrere etiam ad actus morales malos hominis. Atqui hoc fieri nequit, quin ipsum principium simul cum homine peccet. Ergo necesse est aliquod principium primum summe malum agnoscere, quod homini potestatem ad actus peccaminosos dederit, et ad eosdem cum illo concurrat. — Respondeo, *neg.* Minorem, cujus rei ratio suo loco reddetur (2).

Verum haec magis clarescent ex dicendis circa providentiam divinam et voluntatem malorum. Interea hoc probe notatum velim, absurditatem primi principii mali, unde mala omnia profluant, evidenter probari. Hinc vero eadem evidentia sequitur, existentiam mali moralis, etiamsi possit a Deo impediri, nullatenus repugnare, atque adeo esse procul dubio rationes sapientissimas, ob quas peccatum a summe bono principio permitti possit, sive hujusmodi rationes innotescere nobis queant, sive non (3).

(1) Cfr. Tertullian. *Contra Hermogenem*, cap. 10.

(2) Vide infra, ubi de concursu divino ad actus malos.

(3) Vide Roselli (*Summ. philos.* tom. 5, quaest. 15, art. 3, num. 702 seqq. et num. 716 seqq.), Perrone (*De Deo*, part. 1, cap. 2, num. 154 seqq.), apud quos plura videri queunt.